

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
UNIVERSITY OF PRETORIA
YUNIBESITHI YA PRETORIA

**GETRAUMATISEERDE ADOLESSENTE SE SOEKE
NA HOOP: 'N PASTORALE MODEL**

Proefskrif voorgelê ter vervulling van
die vereistes vir die PhD graad
in Praktiese Teologie

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
FAKULTEIT TEOLOGIE

ANNELIZE ENDRES

STUDIELEIER: PROF DR YOLANDA DREYER
Augustus 2008

INHOUDSOPGAWE

Hoofstuk 1	1
Inleiding en vraagstelling	1
1.1. Probleemstelling	1
1.1.1. Agtergrond tot probleemstelling	1
1.2. Navorsingsleemte	8
1.3. Doel van die studie	10
1.4. Die afbakenings en beperkings	11
1.5. Plan van ondersoek	15
Hoofstuk 2	19
Die postmoderne konteks	19
2.1. Inleiding	19
2.2. Moderne versus die postmoderne perspektief	19
2.2.1. Die vraag na waarheid	25
2.2.2. Die mens	29
2.2.3. Dominansie van sekulêre vorms van mag	30
2.2.4. Letterlik-feitelike interpretasies van die Bybel	31
2.2.4.1. Ortodokse teologie	31
2.2.4.2. Piëtisme	32
2.2.5. Rasionaliteit	34
2.2.6. Meta-narratiewe	40
2.2.7. Moderne denke is dualisties	42
2.3. Postmoderne epistemologie	42
2.3.1. Verdraagsaamheid in plek van veroordeling	44
2.3.2. Rol van die leser	45
2.3.3. Heelbrein-dominansie versus linkerein-dominansie	45
2.3.4. Holistiese benadering	46
2.3.5. Proses in plek van die doelwit	46
2.3.6. Konteks	47

2.3.7. “Global village”	47
2.3.8. Relasionaliteit	48
2.3.9. Detradisionering	50
2.3.10. Dekonstruksie	51
2.3.11. Karakter van teologie verander	53
2.4. Die narratiewe pastorale benadering as metode	55
Hoofstuk 3	57
Adolessensie	57
3.1. Inleiding	57
3.2. Adolessente-fase	57
3.3. Ontwikkelingsteorieë	58
3.3.1. Verklaring van enkele begrippe	58
3.3.2. Oorsig oor die ontwikkelingsielkunde	59
3.3.2.1. Oorsprong	59
3.3.2.3. Verskillende perspektiewe op die ontwikkeling van die kind	60
3.3.2.4. Oorsig oor die geskiedenis van die ontwikkelingsielkunde	62
3.3.2.5. Resente navorsing	67
3.3.2.5.1. Die informasie-verwerkingsteorie	67
3.3.2.5.2. Etnologie	68
3.3.2.5.3. Die ekologiese sisteem teorie	69
3.4. Omskrywings van adolessensie	71
3.4.1. Vroeë adolessensie (12-14 jaar)	72
3.4.2. Middel-adolessensie (15-18 jaar)	72
3.4.3. Laat adolessensie	73
3.5. Die ontwikkeling van adolessente	73
3.5.1. Die fisiese ontwikkeling van adolessente	74
3.5.2. Kognitiewe ontwikkeling van adolessente	75
3.5.2.1. Sensorimotoriese fase (geboorte tot 2 jaar)	77

3.5.2.2. Pre-operasionele fase (2-7 jaar)	77
3.5.2.3. Konkreet-operasionele fase (7-11 jaar)	77
3.5.2.4. Formeel-operasionele fase (12 jaar en ouer)	77
3.5.2.5. Onlangse navorsing oor die formeel operasionele denke	79
3.5.2.5.1. Die effek van die gevorderde denke op adolessente	81
3.5.3. Emosionele ontwikkeling	82
3.5.4. Sosiale ontwikkeling	84
3.5.4.1. Verhouding met die ouers	84
3.5.4.2. Adolessente se verhouding met hulle portuurgroep	85
3.5.4.3. Adolessente se verhouding met die teenoorgestelde geslag	87
3.5.5. Identiteitsverwerwing en selfbeeld-ontwikkeling van adolessente	87
3.5.5.1. Adolessente se fisiese kenmerke het 'n impak op hulle selfbeeld	87
3.5.5.2. Erikson se teorie oor identiteitsvorming	88
3.5.6. Die religieuse ontwikkeling van adolessente	91
3.5.7. Morele ontwikkeling van adolessente	91
3.6. Konteks van adolessente	93
3.6.1. Y-generasiepersoonlikheid	93
Hoofstuk 4	97
Benaderings in die pastoraat	97
4.1. Inleiding	97
4.2. Praktiese Teologie	97
4.3. Taak en doel van Praktiese Teologie	98
4.4. Enkele benaderings in die pastoraat	99
4.4.1. Kerugmatiese benadering	100
4.4.2. Noutetiese benadering	103
4.4.3. Empatiese benadering	104
4.4.4. Eduktiewe benadering	107

4.4.5. Relasiegesentreerde benadering	109
4.4.6. Ontwikkelingsmodelle	111
4.4.6.1. Fowler se geloofsontwikkelingsmodel	111
4.4.6.2. Capps se diagnostiese model	114
4.4.7. Hermeneutiese benadering	116
4.4.7.1. Heitink se bipolarêre spanningsmodel	118
4.4.7.2. Capps se Psalm-, Spreuke- en gelykenismodel	119
4.4.8. Sosiale konteks benadering	123
4.4.8.1. Die sosiale individualisme van die 17 ^{de} en 18 ^{de} eeuse sosiale teorieë	126
4.4.9. Die herstruktureringmetode	130
4.4.10. Die lewensverhaal model	130
4.5. Elemente van 'n pastorale terapie-sessie	137
4.6. Pastorale terapie en psigoterapie	139
4.6.1. Verskillende modelle	140
4.6.2. Verhouding tussen die teologie en die psigologie	142
4.7. Verbinding tussen teoretiese integrasie en praktiese integrasie	142
4.8. Korttermyn berading	146
4.9. Die gespreksvlakke binne pastorale berading	149
Hoofstuk 5	152
Pastorale benadering tot trauma	152
5.1. Inleiding	152
5.2. Verskillende benaderings tot trauma	152
5.2.1. Biopsigososiale sisteem teorie	153
5.2.2. Konstruktiewe selfontwikkelingsteorie	153
5.2.3. Psigoanalitiese model	154
5.2.4. Pastorale psigoterapie model	154
5.2.5. Leerteoretiese benadering	155
5.2.6. Ontwikkelingsmodelle	156
5.2.7. Eksistensiële teorie	156

5.2.8. Humanistiese benadering	156
5.2.9. Objek-verhoudingsteorie	157
5.3. Omskrywing van trauma	157
5.4. Individue se reaksie op trauma	159
5.6. Elemente wat nodig is om gebeure traumaties te maak	161
5.6.1. Persepsies van 'n gebeurtenis as negatief	161
5.6.2. Die gebeure is skielik en onverwags	163
5.6.3. Gebrek aan beheerbaarheid	164
5.7. Verskillende soorte trauma	165
5.7.1. Akute trauma	165
5.7.1.1. Verkragting	166
5.7.2. Kroniese trauma	167
5.7.3. Sekondêre trauma	168
5.8. Die verskil tussen 'n adolessent wat getraumatiseer is en een wat ly aan posttraumatiese stresssimptome	169
5.9. Die brein en trauma	170
5.9.1. Die korteks	171
5.9.2. Die limbiese stelsel	171
5.9.3. Die amigdala	171
5.9.4. Die hippokampus	172
5.9.5. Die breinstam	173
5.9.6. Senuweeverbindings	173
5.10. Breinontwikkeling van kinders	175
5.11. Die rol van genes en ondervinding in trauma	177
5.12. Die rol van vorige trauma in huidige traumareaksies	178
5.13. Geheue tydens en na trauma	179
5.13.1. Storing van inligting	179
5.13.2. Die linker- en regterbrein stoor inligting verskillend	180
5.13.3. Liggaamsgeheue	182
5.13.4. Herroeping	182
5.14. Oorlewingstegnieke	183

5.14.1. Ontkenning	185
5.14.2. Disassosiasie	186
5.14.3. Gevoelloosheid	187
5.14.4. Repressie of onderdrukking	188
5.14.5. Die sondebok-meganisme	188
5.15. Fases van trauma	189
5.15.1. Impakfase	189
5.15.2. Reaksiefase	190
5.15.3. Vermydingsfase	190
5.15.4. Integrasiefase	191
5.15.5. Posttraumatiese stresfase	191
5.16. Trauma Skikkingsindroom	193
5.17. Simptome van trauma	194
5.17.1. Ontkenning	196
5.17.2. Angstigheids	197
5.17.3. Woede	197
5.17.4. Magteloosheid	198
5.17.5. 'n Gevoel van depressie	198
5.17.6. Versteurde slaappatrone	199
5.17.7. Verhoogde chaos	199
5.17.8. Versteurde eetpatrone	200
5.17.9. Die rol van plaasvervangers na trauma	200
5.17.10. Skuldgevoelens	201
5.17.11. Nagmerries en terugflitse	201
5.17.12. Hiperwaaksame gedrag	202
5.17.13. Denke na trauma	202
5.17.14. Gevoel van waardeloosheid	203
5.17.15. Wantroue in ander en in die omgewing	203
5.17.16. Selfbesering, kompulsiewe gedrag en selfmoord	204
5.18. Trauma en die self	204
5.18.1. Die self	206

5.18.2. Selfvermoëns	206
5.19. Ego-hulpbronne	207
5.20. Psigologiese behoeftes	208
5.21. Trauma en die dood	209
5.22. Genesing van trauma	210
5.22.1. Ontlonting	211
5.22.2. Die onthou en herleef van die trauma	213
5.22.3. Gedragsbehandeling	214
5.22.4. Vernuwning van denke	215
5.22.5. Rou	216
5.22.6. Konneksies en bemagtiging	219
5.22.7. Raak aktief betrokke by iets	220
5.22.8. Herformulering	220
5.22.9. Instel van veiligheid	221
5.22.10. Ontwikkeling van nuwe verhoudings en die self	221
5.22.11. Belewing van emosies	222
5.22.12. Vergifnis	222
5.22.13. Drome	223
5.22.14. Medikasie na trauma	223
5.22.15. Sosiale ondersteuning tydens trauma	224
5.23. Die invloed van die trauma op die pastor	226
Hoofstuk 6	227
Pastoraat, jeugtrauma en die numineuse	227
6.1. Inleiding	227
6.2. Kritiese denke	228
6.3. A priori vermoë	229
6.4. “Das Heilige”	231
6.5. Numineuse	232
6.5.1. “Tremens”	234
6.5.2. “Fascinans”	235

6.5.3. "Absolute profaneness"	236
6.6. Evaluering	236
Hoofstuk 7	240
Pastoraat, jeugtrauma, die "sondebok-model" en Jesus as rolmodel	240
7.1. Inleiding	240
7.2. Nabootsende geweld	242
7.3. Rolmodelle	245
7.4. Kognitiewe ontwikkeling van adolessente	248
7.4.1. Formeel-operasionele fase	249
7.4.1.1. Hipoteties-deduktiewe denke	249
7.4.1.2. Inter-proposisionele logika	249
7.4.1.3. Antisipering van moontlike gevolge	250
7.4.1.4. Introspeksie	250
7.4.1.5. Formeel-operasionele egosentrisme	250
7.4.1.6. Resente ondersoek oor die formeel-operasionele Denke	251
7.5. Die sondebok-meganisme	255
7.5.1. Woede	256
7.5.2. Skuldgevoelens	258
7.5.3. Selfbesering, kompulsiewe gedrag en selfmoord	258
7.6. Profiel van 'n sondebok	259
7.6.1. Fisiese kenmerke	259
7.6.2. Erikson se teorie oor identiteitsvorming	260
7.6.3. Die emosionele ontwikkeling	263
7.6.3.1. Gevoel van waardeloosheid	265
7.6.3.2. Wantroue in ander en omgewing	265
7.7. Wanbegrippe in sondebok-ritueel	265
7.8. Jesus, die sondebok	266
Hoofstuk 8	269

Die reis na heling – ’n narratiewe pastorale model	269
8.1. Inleiding	269
8.2. Oorsprong van die narratiewe	270
8.3. Die narratiewe as ’n postmoderne navorsingsmetodologie	273
8.4. Meesterverhale	273
8.4.1. Moderne denke oor meesterverhale	273
8.4.2. Postmoderne denke oor meesterverhale	274
8.5. Die doel van die narratief	277
8.6. Die plek van die Bybel	280
8.6.1. Geloofsgemeenskappe leef die Bybel se verhaal	281
8.6.2. Voorkeur van die Christelike verhaal	283
8.7. Postmoderne narratiewe pastoraat	284
8.8. Drie verhale in die narratiewe teologie	286
8.9. Sin in vertelling	287
8.10. Die hermeneutiese dimensie in die narratiewe benadering	288
8.11. Die narratiewe pastor	291
8.12. Metafore en stiltes in die narratiewe	293
8.13. Narratief terapeutiese proses	295
8.14. Vertelling lei tot heling	298
8.15. Metode van narratiewe navorsing	299
Hoofstuk 9	302
Pastoraat, adolessensie en geïnternaliseerde hoop	302
9.1. Inleiding	302
9.2. Trauma en wanhoop	303
9.3. “Future visioning”	305
9.4. Hoop maak ’n verskil aan die toekoms	306
9.5. Inhoud van die hoop	307
9.5.1. Die uittog	308
9.5.2. Ballingskap en terugkeer	310
9.5.3. Die priester-verhaal	311

9.6. Moltmann se teologie van hoop	315
9.6.1. Die Goddelike belofte	316
9.6.2. Die verhoging van die gekruisigde Christus as God se belofte vir die wêreld	317
9.7. Hoop en herstrukturering	317
9.7.1. Trauma Skikkingsindroom	319
9.7.2. “Revising the past”	320
9.7.3. Hoop as deug	321
9.7.4. Omskrywings van herstrukturering	322
9.7.5. Aard van herstrukturering	323
9.7.5.1. Skynbaar teenstrydige ingrepe	324
9.7.5.2. Wegweerkaatsing (“Dereflection”)	325
9.7.5.3. Die illusie-alternatief	325
9.7.6. Kategorisering se rol in herstrukturering	328
9.7.7. Herstrukturering met die oog op heelwording	329
9.7.8. Waarde van herstrukturering	330
9.8. Waarde van hoop terapie	331
Hoofstuk 10	333
Bevindings	333
10.1. Terugskouing en slotopmerkings	333
Literatuurverwysings	337
Summary	374
Keywords	376